

□ ادیب خوانساری: آوای جاویدان در موسیقی ایران.

(به کوشش شیرین ادیب). تهران، ناشر شیرین ادیب و آوای هنر و اندیشه، چاپ اول زمستان

۱۳۸۵، ۴۱۶ ص، مصور.

□ در موسیقی قرن گذشته، ادیب خوانساری، نامی ارجمند و آثاری والا دارد. ادیب را هنرمندی «خاص الخواص» دانسته و آثارش - یعنی خواننده‌هایی که ضبط شده و باقی مانده - را از زمره با ارزش‌ترین مراجع هنری موسیقی آوازی ایران می‌دانند. حق هم همین است زیرا ادیب در جایگاهی قرار دارد که هر چه از حنجره او صادر شده، نظیر کلام سعدی و خط میر، مانند اثر پنجه مرتضی (محبوبی) و ناخن صبا (در سه تار نوازی) و... مرجع و حجت است و در زیبایی و درستی آن جای شک نیست. دریغ که در زمان حیات ادیب و تا ۲۵ سال بعد از درگذشت او، آثارش چنان که باید و شاید، انتشار وسیع نیافت و نسل‌های متمادی اهل موسیقی از شنیدن و آموختن از روی خواننده‌های او محروم ماندند. علت این فقدان، مسائل آزار دهنده‌ای است که هم در زمان حیات ادیب و هم در زمانه ما، هنرمندان واقعی را می‌آزارد و از ادامه فعالیت دلسردشان می‌کند. گناه این قصور برگردن هر که باشد، به گردن هنرمندان نیست.

□ در مورد استاد ادیب خوانساری، وضع کمی دشوارتر است. چرا که استاد مدتها پیش از ترک

جهان، از دنیای موسیقی کناره گرفته بود و حتی فرزندانش را از کار موسیقی - ولو تفریحی - باز

می‌داشت.

همین نوع نهی و خودداری در خانواده‌های دیگر هنرمندان بزرگ، مانند نی داوود و صبا نیز وجود داشت. رواج ابتذال و مطرب پروری و قدرشناسی از هنرمندان حقیقی، اسباب این دلسردی و کناره‌گیری بود. به نظر می‌رسد استاد ادیب خوانساری از دیگران، حساس‌تر و سریع‌الانتقال‌تر بوده و هر چند که تصمیم او به زیان موسیقی تمام شد ولی درست و عاقلانه بود و مسلماً شخص استاد هم نمی‌خواست که چنین شود. اجبارهای زمانه، او را به این تصمیم کشاند. غرض این که تمام این عوامل می‌توانست نام او را در در پرده‌ای از فراموشی ببوشاند و از او جز چند صفحه پر از خش‌خیش، اثری نگذارد. اما مسئولیت، عشق و حساسیت دخترش، سرکار خانم دکتر شیرین ادیب، بعد از ربع قرن، کتابی آراسته و خوشخوان را فراهم کرده که نام بلند ادیب را در کنار صدای رفیع و رسای او در خاطره اهل موسیقی و اهل فرهنگ زنده نگه می‌دارد.

کتاب پنج فصل دارد: زندگینامه و فعالیت هنری - گفته‌ها، نوشته‌ها و خاطرات ادیب - زندگی در کنار پدری هنرمند - یاد یار مهربان - بررسی آثار استاد ادیب خوانساری. فصل اول (زندگینامه و فعالیت هنری) شامل دو بخش است: هنر و زندگی، پیرامون موسیقی ادیب که حاوی مطالب غنی و جذاب است و با وسواس و دقت، از لابلای اوراق قدیمی جمع‌آوری شده و در بسیاری موارد، خانم دکتر ادیب با قلم شیوای خود، مطالبی را برای روشنگری بدان افزوده‌اند. فصل چهارم نیز شامل چهار بخش است: سخنان اهل هنر در سالروز درگذشت استاد، گفته‌ها، یادها و خاطره‌ها، ادیب در آینه شعر، چند نکوداشت و نگاهی به مطبوعات. فصل پنجم نیز دو بخش دارد: مکتب عشق و سبک ادیب (نوشته مهیار مشفق) و آوانویسی دو اثر از ادیب (نوشته حسین مهرانی). هر کدام از این فصل‌ها و بخش‌ها را باید با حوصله و دقت مطالعه کرد و از آنها بهره برد. عکسهای زیبا و اسناد خواندنی آن را دید و اگر دسترس بود، آواز ادیب را با آن شنید تا به دنیای زیبا و عمیق این هنرمند راه یافت.

□ «آوای جاویدان...» یکی از کتاب‌های خواندنی و ماندنی موسیقی ایران است. تعداد غلط‌های چاپی آن نزدیک به صفر است. عکسها و اسناد چشم‌نواز دارد و مطالب با دقت و وسواس و سنجیدگی انتخاب شده است. دور از تعارف، سرکار خانم دکتر ادیب به راستی مراتب فرزندی و هنرمندی را در حق پدر به جا آورده و او را طوری که شایسته است، معرفی می‌کند. اما این کتاب چیزی کم دارد: مجموعه‌ای از خواننده‌های شصت سال کار هنری ادیب خوانساری که باید شنیده شود، «تنها صداست که می‌ماند». □